

és iparunk érdekében nem tudnók kellően kihasználni. Csak a magasabb kultúra képes a gazdasági célokat idegen országokban előmozdítani. Nyugaton Magyarország a versenyben nem érhet el sokat s ezért elősorban Ázsiára kell vetnie a gazdasági földrajznak tekintetét. E tekintetben az új iránytól, melyet Társaságunk kezdeményezett, még sokat várhatnak. Négy évtizednek első ciklusa mindenestre reményekre jogosít Társaságunk további sikerei iránt. Remélhetőleg osztályrészem lesz, hogy a félszázados jubileumot is erről a helyről ünnepelhessem.

Főtitkári jelentés.

Az 1872. januárius 12.-én és 26.-án és április 18.-án tartott előértekezleteken határozottatott el a Magyar Földrajzi Társaság alapítása, Hunfalvy János elnöki bevezető szavai szerint egyrészt az 1871.-i antwerpeni nemzetközi kongresszus hatása alatt, másrészt, mert bár a földrajz iránt érdeklődés hazánkban alig volt, voltak néhányan, akik evvel a tudománnyal komolyan foglalkoztak.

Az auspiciumok tehát nem voltak a legkedvezőbbek, amikor a társaság az 1872. május 12.-i közgyűlésen 250 taggal megalakult. És a fejlődés is, főleg eleinte lassú volt, lassubb mindenestre mint kellett volna lennie, még ha tekintetbe is vesszük azt az általános okot, hogy gyarmataink nincsenek, gazdasági és politikai érdekeink szálai alig nyúlnak túl legközelebbi szomszédaink határain. Pedig ez is csak látszólagosan van így és önhibánk, hogy így látszik. E mellett nálunk még kevesen becsülik a tudományos munkát és még sokkal kevesebben támogatják. Igaz, hogy kevesebben is tehetik, mint a nyugat gazdag országaiban. Szegények vagyunk. De műveltségünkben is van a hiba. Nagyon megszoktuk, hogy a társadalomnak sok feladatát az államra hárítjuk. Az állami szubvenció szerepe közéletünkben valósággal betegségnek mondható. Az is műveltségi hibája társadalmunknak, hogy ha valamely célra adakozik, az adakozás mérvét a gyűjtő személye, ügyessége növelheti, de maga a cél ritkán. Sablonszerű egyformasággal „pumpol-tatjuk meg magunkat“. Még csak elvétve tűnnek fel nálunk egyes célok, egyes tudományok céltudatos, értelemmel segítő maecenasai. Pedig ez egyik létföltétele a tudományos fejlődés intenzitásának,

ott, akkor és úgy, azaz oly mértékben segíteni, a hol, amikor és amily mértékben kell, hogy a munka ne legyen félmunka.

A másik létföltétel a közérdeklődés. Ez a földrajz iránt a társaság alapításakor hiányzott, de megfeszített sokoldalú munkával igyekezett azt nevelni és fejleszteni.

Az utolsó néhány évben örvendetesen haladtunk. Tagjaink száma is, amely az első húsz évben 600-ra emelkedett, ma, a második húsz év végén 1600-ra. És az előjelek, a fogadtatás amelyvel ujabban indított akcióink, a vándorgyűlések, a gazdaságföldrajziszakosztály találkoztak, azt mutatják, hogy a haladás nem múló jelenség, de sőt fokozódik. Most kezdi talán búsásabban teremni gyümölcsét az a lelkes munkálkodás, amelyet főleg az utolsó két évtizedben társaságunk kifejtett. *1890-ben* fogott hozzá rendszeresebb, céltudatosabb módon legfőbb feladatához, hazánk földrajzának kutatásához a *Balaton* kutatásának szervezésével. Tudjuk azt, hogy ennek a páratlan munkának sikeres haladásán felbuzdulva indította meg *1901-ben* az *Alföld* tudományos kutatását. Ezek a munkák majdnem kizárólag az állam és törvényhatóságaink támogatásával folynak és részt vesznek benne társulatunkon kívül álló tudósok és intézetek is. De a munka gondolata, a szervezés, az erők egyesítésének és irányításának nagy munkája, a propaganda a társaságunké, a vezetők társaságunk vezetői.

Az alföldi kutatás adta harmadik nagy intézményünk gondolatát, a *vándorgyűlésekét*, amelyeket 1907 óta Kecskeméten, Szegeden, Székesfehérvárott, Nagybecskereken és a múlt ősszel Ungvárott tartottunk. Ungvár és Ungmegye és közművelődési egyesülete a legőszintébb vendégszeretettel fogadtak. Magyar kultúránk végvárának lelkes harcosai megértették törekvéseinket és örömmel állottak mellénk a közös munkára.

A vándorgyűlésen az elnöki megnyitó, az üdvözlések és a főtitkári jelentés után *dr. Cholnoky Jenő* az alföldi kutatást ismertette, *dr. Pécsi Albert* a hegyek történetéről, *dr. Strömpl Gábor* Ungvármegye hegy- és vízrajzáról, *dr. László Gábor* Ungmegye földjéről, este pedig *dr. Prinz Gyula* a Pamirról tartottak óriási közönség előtt előadásokat. Volt alkalmunk *dr. Réthly* tagtársunk és *dr. Gulovics* főgymn. tanár úr vezetésével a földrengési obszervatoriumot megnézni. Szept. 18.-án kirándultunk a festői nevickei várba és megnéztük Perecsenyben a faszesz- és acetongyárat.

Az idei év őszére Debrecen hívta meg társaságunkat, 1913 tavaszára pedig Fiume.

Vándorgyűléseink a hazai geografia művelése mellett másik célunkat is szolgáltatták: a földrajzi ismeretek terjesztését. Ezt a célt különben is derekasan szolgálta társaságunk előadásaival, folyóiratával, könyvtárával, a külföldi előadók, nagy felfedező utazók és tudósok fényes sorával. De szolgálta a geográfiai oktatás figyelemmel kísérésével is. Látható jele volt ennek az *1892-ben* kiküldött *iskolai-térképbizottság*. Ugyanebben az évben alakult a berni kongresszus határozata alapján a *helynévbizottság*, amelyet a katonai térképek és 1898.-i helységnévtörvény előmunkálatait végezte. A negyven év jegyzőkönyvei élénk tanúbizonyságot tesznek a földrajzi oktatás iránti érdeklődésről, a tanári körökkel való kapcsolatáról. Az egyetemi tanszékekkel és intézettel éveken át folytatott együttműködésünk áldásos voltát mindenki ismeri. Kár, hogy ennek meg kellett szünnie.

Harmadik célunk, az egyetemes földrajz művelése tekintetében maga a társaság keveset tehetett. Felfedező utazóinkat nem a társaság küldte ki és ha szükség volt támogatásra, ez a társaság részéről, sajnos, csak erkölcsi lehetett.

Társaságunk mindenkor átérezte, hogy a magyar kultúra egyik harcosa a nemzetek versenyében. Élénk összeköttetést tart fenn a külföld rokon társaságaival, gondoskodott, hogy mindenkor önállóságunknak megfelelőleg legyünk képviselve a nemzetközi kongresszusokon és nem rajta mult, hogy nem lehetett a kongresszust Budapestre hozni. Társaságunk a gazdasági fejlődés támogatását is kötelességének tartotta.

1902-ben a közgazdasági társasággal együtt *kivándorlási bizottságot* küld ki, legutóbb pedig 1912. januárius havában megalkotta a *gazdaságföldrajzi szakosztályt*. Erről külön tesz jelentést a szakosztály elnöke dr. Havass Rezső alelnök úr.

Ha tekintetbe vesszük a körülményeket, túlsok irányban igénybevett kis társadalmunkat, az érdeklődés csekély voltát a tudományok iránt, a bizalmatlanságot, amely nálunk minden új alakulást fogad avagy a nemtörődömséget, amely nivellálja, meg lehetünk az első eredménynyel elégedve. Előadásaink nagy, társaságunkon kívül álló közönséget vonzottak, a szakosztály alapjára eddig 1689 korona folyt be és az eszme magának a társaságnak is sok új tagot szerzett.

Bár a pénztári évet és jelentéseinket december 31.-ével zárjuk, engedjék meg, hogy eltérőleg én a mai napig történekről számoljak be. Nehezemre esnék már megtörtént jelentős eseményeket hallgatással mellőzni.

1911. jan. 1.-je óta 77 új rendes, 6 alapító és 2 pártoló, összesen 83 tagot választottunk meg. A tagok száma mégis 1570-ről 1523-ra apadt. 118 tagot veszítettünk. A halál 14-et ragadott ki közülünk, köztünk dr. Brózik Károlyt, jeles geografusunkat, társaságunk buzgó munkását, Bende Imre és Jánosi Gusztáv püspököket, Görgey István kir. közjegyzőt, Littke Ágoston altábornagyot. 56 tagunk lépett ki és 48 tagot kellett a pénztáros úrral beadott közös előterjesztésünk alapján törölni. A tagdíjak igen rendetlenül folytak be. Az utolsó három évben közel 4000 oly füzetet küldtünk szét, amelyekért semmi ellenszolgáltatást nem kaptunk. Erősen neki kellett állani az orvoslásnak, mert könnyen megteveszthetett volna a taglétszám előirányzatunkban. Ezért a taglétszám apadása nem visszaesés. A pénztáros úr páratlanul lelkiismeretes, megfeszített munkájának eredménye az, hogy most valóban realisan számíthatunk tagjaink számával és hogy 1911-ben tagdíj- és előfizetés címen 1100 koronával többet vettünk be, mint 1910-ben, pedig a legtöbb hátralék már 1912-ben folyt be.

Alaptőkénk is szépen gyarapszik és a tátraobszervatorium alapja is már meghaladja a 7000 koronát. Alaptőkénk két hagyatékkal is szaporodott 1911-ben gelléri Szabó János 1105·90 kor.-nyi és Ghiczey Béla altábornagy 613 kor.-nyi hagyatékával. Az adományok közt első helyen kell ismét említenem Semsey Andor urat, aki ismét közleményeink kiadását támogatta, 1382 koronával; az Első Magy. Ált. Bizt. Társ. 200, Kecskemét városa 300 koronát adományozott.

Tudományos működésünkről azokon kívül, amik külön előterjesztések tárgyai előadásaink és közleményeink tesznek tanúságot.

Elődöm, Cholnoky alelnök úr, rendszeresítette a szakelőadásokat és az 1910. évi közgyűlésen kiemelte mily fontos volna, hogy legyenek szakszerű előadásaink, vitáink. Örömmel jelenthetem, hogy az elmúlt évben már el is értük a helyes arányt. 1911-ben népszerű előadással, ú. n. estélylyel szemben 10 szakelőadást, ez évben mai napig 4 előadó estélyt és 1 szakelőadást, azonkívül 3 gazdasági földrajzi szakelőadást tartottunk.

Az előadások részletesen :

Jan. 19. Balogh Margit dr.	Norvégiáról	Vetített képekkel
Febr. 9. Pröhle Vilmos dr.	A Karacsájakról	„ „
Ápr. 6. Tolnay Pál	Délamerikában nev. Argentínában tett utazásáról	„ „
Nov. 9. Br. Nopcsa Fer.	É. Albánia és népe	„ „
„ 16. Balogh Margit dr.	Tripoliszról	„ „
Dec. 6. Cholnoky Jenő dr.	Afrika és partvidéke, Tripolisztól Marokkóig	„ „

Dec. 14. Schwalm Amadé	A vulkánosságról	
Jan. 18. Bezdek József dr.	Japán termész. vizs. és népeiről	Vetített képekkel
Febr. 6. DeMartonne, Emm.	A Déli Kárpátokról	" "
" 15. Roska Márton dr.	A csoklovinai Cholnoky barlangról	" "
" 29. Brückner, Eduard dr.	Klimaschwankungen u. Völkerwanderungen	
		Hozzászóltak :
Jan. 26. Gaál István dr.	Adalékok a Zsilmedence tektonikájához	Lóczy
" 26. Teleki Pál dr.	Felhívás Magy. orsz. kartogr. ügyében	Havass
		Csánky
		Lóczy
		Lóczy
Márc. 9. Bernátsky Jenő dr.	Az Alföld pusztai és erdei növényzetéről	
" 16. Treitz Péter	Erdők és mezőségek földje	
Ápr. 27. Roska Márton dr.	A pécska-szemlaki ásatásról	Déchy
		Harkányi
		Jordán Kár.
		Lasz S.
		Lóczy L.
		Schafarzik F.
		Steiner L.
Okt. 23. Pécsi Albert dr.	A jégkorszakról	Bátky
		Lóczy
		Pécsi
Nov. 23. Kogutowicz K.	A Balaton készülő 1 : 75000 telepéről	Lóczy
" 23. Pécsi Albert dr.	A földre ható erőkről	Pécsi
" 30. Milleker R. dr.	A futólagos fotogrammer és felv.	Lóczy
		Schwalm
		Harkányi
Dec. 7. Strömpl G. dr.	A Bpest vidéki futóhomok területekről	Lőrenthey
		Réthly, Róna
		Treitz, Pécsi
Jan. 11. Ecsedi István	Adatok a magy. kartogr. történetéhez	Lóczy
		Teleki

Gazdaságföldrajzi szakosztály:

Jan. 11. Alakulás

Febr. 8. Megnyitó-ülés Lóczy, Havass, Teleki

" 14—17. Treitz Péter: A talajgeografiáról.

" 22. Lakos Béla dr.: Algéria mezőgazdasága, tekintettel a telepítésekre.

A szakelőadásokat sokszor élénk és emelkedett tudományos színvonalú eszmecsere követte, így dr. Pécsi Albert előadásához a jégkorszakról nyolcan is szoltak hozzá.

A szerkesztő úr elhatározta, hogy ezentúl ezek az eszmecserek is megjelennek a közleményekben, ha csak kivonatossan is. Ez közleményeink tudományos színvonalát ismét emelni fogja egy fokkal.

Meg kell említenem, hogy megváltoztatott alapszabályainkat a m. kir. belügyminister úr 1911 május 3.-án jóváhagyta.

Be kell jelentenem azt is, hogy legutóbb arról értesített a XI. földrajzi kongresszus előkészítő bizottsága Rómából, hogy a kon-

gresszust 1913. tavaszán, valószínűleg március 27.-e és április 5.-e közt fogják megtartani.

Amidőn főtitkári jelentésemet befejezem, szóljak valamit a társaság jövőjéről? Hiszen az új főtitkártól talán várnak is programot. Társaságunk programja, fejlődése csak részben függ a főtitkártól: intézményeinknek megvannak hivatott vezetőik. Az előadások szervezetén kell javítanunk. Van elég előadásunk, de kevesen látogatják azokat. Fogunk módokat keresni, hogy ezen segítsünk. A gazdasági előadásokkal máris felkeresünk idegen egyesületeket, termeket és idegen közönséget vonunk be érdekkörünkbe.

A jövő évtől kezdve magas tudományos színvonalú tanulmányi kirándulásokat szeretnék szervezni, minden évben más országba, 4—8 résztvevővel. Közölnök a vendéglátókkal előre résztvevő tudósaink érdeklődésének tárgyait és mindenki azt látná és avval ismerkedne meg, akivel akar. A költségeket természetesen máshonnan kell előteremtenünk, nekünk nincs elég pénzünk.

Egyáltalán csak úgy tekinthetek reménnyel a M. F. Társaság jövője elé, ha közönségünk érdeklődésével, erkölcsi és anyagi erejének fokozottabb mértékben fog támogatni.

A Gazdaságföldrajzi szakosztály jelentése.

Előterjeszti **Dr. Havass Rezső** a szakosztály elnöke.

A Magyar Földrajzi Társaságnak 1911. szeptember 16—18. napjain Ungváron tartott vándorgyűlésén dr. Teleki Pál gróf társaságunk főtitkára megpendítette az eszmét, hogy társaságunk kebelében egy Gazdaság-földrajzi szakosztály alakíttassék. Az eszme széles körben visszhangra talált s főleg társaságunk vezető férfiai érezték, hogy társaságunk nemcsak a fizikai földrajzhoz tartozó tudományágak művelését tekintheti feladatának, hanem a földrajzzal kapcsolatos gazdasági törekvéseket is elő kell mozdítania. Hiszen a gazdasági fejlődéstől függ a nemzetek boldogulása, kulturális emelkedése, hatalmi erősödése, s e nagy célhoz való igyekvésben a földrajz vezérszerepet tölt be. Példa reá Anglia, amelynek hatalmát a gyarmatokban a kereskedelem növelte nagygyá, s a kereskedelem útját a földrajzi studiumok készítették elő.

A nyugateurópai országokban kellőképen méltányolják is a földrajznak a gazdasági életre kiható nagy jelentőségét, s több helyen külön társaságokat is alapítottak, amelyeknek egyenesen az a céljuk, hogy a földrajzot a gazdasági életre való vonatkozásában ápolják.

Nálunk még nincsenek meg az előfeltételek ahhoz, hogy külön gaz-